

AZ EURÓPAI KULTÚRKÖZÖSSÉG

F E J É R Á D Á M

A bűnbeesés nem kezdetben volt: az emberi jelenség civilizációs megosztódása, az egyénnek a személyes életközösségből való kiválása, vele szembeni démonikus szembefordulása, azaz a történelem kezdete előtt is élt ember a Földön, ám az anyaöl, a személyes életközösség édenében, vagyis a teremtés rendje szerint. Az evangélium jó híre, a krisztusi megváltás kultúrtörténeti eseménye pedig arról értesít minket, hogy az eredendő, az Isten kifejezett tiltása ellenére elkövetett bűn viszont nem jóvátehető. Hiszen annak idején, az összülvők vétke nyomán akarátának rosszra hajló volta okán csupán az ember esett bűnbe, ezzel szemben a teremtett világ rendje és az embernek a létrendben elfoglalt helye e drámai fordulat nyomán – legnagyobb örömeinkre – nem bomlott meg. A természet romlatlanságát, az isteni teremtés szilárdságát bizonyítja, hogy máig jó esély van arra, hogy az anyaöl, a személyes életközösség édene várjon az újszülettre, tehát a bűnbeesés alkalmával nem vészett el az embertermető erejű igazságtapasztalásnak az emberi jelenségtől el nem idegeníthető, bár – föltételezett, de meg nem engedett elapadása esetén – emberségünk szükségszerű pusztulásával járó képessége.

KEZDETEN VALA

Az eredendő bűn ártó hatását az korlátozta, hogy az igazságon nyugvó emberi jelenség – a teista metafizika vélekedésével szemben – nem Isten tiltó szavának elhangzása alkalmával találkozott az igazsággal első ízben. Kétségtelen, senki sem Ábrahám kebelén, a mennyek országában vagy az eszmék túlvilágán él, hanem az igazság világosságáról ma még nem tudó világunk eredendő sötétségében. Viszont Isten képeire teremtettségünknek, igazságtapasztaló képességünknek az ontológiai-antropológiai felfogás által javasolt monista transzcendenciafelfogásban feltáruló töretlensége arra mutat, illetve a szentírási hagyomány azt sugallja nekünk, hogy nem annyira Isten transzcendens hozzánk, mint amennyire a Teremtő képét tükröző emberségünk az a világhoz képest.

E tény arra utal, hogy az ember-igazság viszony kialakulása és az igazság világbeli megtörténését leképező értelemteljesülési folyamat megindulása jóval megelőzi a bűnbeeséssel azonosított történelem kezdetét, az egyénnek a személyes életközösségből való kilépését, az életközösség megtagadása bűnének elkövetését. Kizárólag a bűnét el nem ismerő, az annak felelősségét magáról önkényesen levető és közben magát hamisan a bűnbeesés áldozatának föltüntetető egyén, azaz kortársunk, a modern tömegtársadalom polgára utasítja vissza a kultúrtörténeti értelemteljesülési folyamat ontológiai-antropológiai értelmezését. Föllépése pedig azért tűnik sikeresnek, mert az igazságközvetítő képességének elvesztése miatt megcsonkult metafizika fényében a szerepének jelentőségét eltúlzó, a magát önkényesen az emberi jelenség kizárólagos képviselőjének tekintő egyén a bűnbeesést torzán értelmezi.

De ne áltassuk magunkat: ha a modern tömegtársadalomnak átmeneti korunk zavarát kihasználó polgára a mi elbizakodottságunk miatt elismertethetné téveszméjét, akkor a büntudatnak az egyén általi visszautasítása, az egyéni elkülönültség bűnben fogantságának tagadása a múltban ismeretlen módon valóban felforgatná a teremtés rendjét, illetve az igazságtapasztaló képesség jövőbeli elapadása kérdéssé tenné az emberi jelenség létét.

Az egyént az Istenhez rendelő, az emberi jelenség egyetlen képviselőjének tekintő, illetve az őt az általa megismerendő világgal szembesítő teista metafizikától eltérően az ontológiai-antropológiai felfogás nem a metafizika alanyát, a személyes életközösségből önkényesen kivált egyént tekinti az emberi nem képviselőjének, hanem az életközösség édenében meghúzódó, ott az igazságtapasztalás képességét gyakorló, az igazságnak a világ sötétségébe bevonását elindító személyben ismeri föl az emberi jelenség világbeli fenntartóját. A személy meghatározó jelentőségét fölismerő fölfogás azonban teista-metafizikai ellenpárjával szemben nem tekinti kizárólagosnak az igazságtapasztalás alanyának ontológiai-antropológiai szerepét. Készségesen elismeri a vele szembeforduló, a saját igazságtapasztalását démonikusan földadó és lépésével a civilizációt megalapító, a történelmet elindító, az emberi jelenség kultúrtörténeti kibontakozását lehetővé tevő egyénnek – akit a társadalomban polgárnak neveznek – az övétől különböző és általa nem helyettesíthető ontológiai-antropológiai jellegű szerepét, illetve korántsem becsüli le a magáé mellett annak jelentőségét.

» a keresztény nemzet személyes életközösség

Az ontológiai-antropológiai felfogás ez irányú elkötelezettségét szembeszökövé teszi, hogy az újkori, keresztény Európa kimódolta még azt is, hogy miként ruházható fel az antik demokrácia újkori meghonosítása érdekében a születési arisztokrácia felelősségtudatával az eredetileg éppenséggel az egyéni érdekérvényesítésre született polgár, azaz tehető képessé a közérdeknek a születési arisztokrácia oligarchikus hajlamától mentes, mert a személyes és a világon túli igazság fényébe állított szolgálatára.

Belátható, hogy az ilyen szerep betöltésére alkalmas egyéni kiválóság több a polgárnál, és annak hatáskörét meghaladva azt a harmadik ontológiai-antropológiai szerepet tölti be, mely a keresztény nemzet személyes életközösségének kifogástalan, a többi ontológiai-antropológiai szereppel összhangban álló társadalmi-politikai működését hivatott biztosítani.

Ha eddig nem mindegyik polgárból lett, azaz nem a születési arisztokráciához tartozó egyéni kiválóság felelt meg e követelménynek, annak oka nem föltétlenül ő maga vagy az antikvitástól örökölt demokrácia intézményének állítólagos fogyatéka. Az ilyen esetekben csak az mutatkozik meg, hogy *a keresztény nemzetek politikai szuverenitását és kulturális összefogását biztosítani hivatott európai kultúrközösség máig nem nyerte el végleges, tökéletes formáját*. Annak idején a kultúrközösség szerepének pótlását a polgár államférfivá emelését kezdeményező, de a saját személyes lehetőségét túlértékelő Napkirály magának tartotta fenn, és mint volt módunk megtapasztalni, a kultúrközösség teljes értékű, hiteles felfogásának hiánya miatt támadó őr nem hidalhatta át a későbbiekben az abszolút monarchia fonákjaként értelmezhető népfőiséglv sem.

VISSZA PLATÓNHOZ!

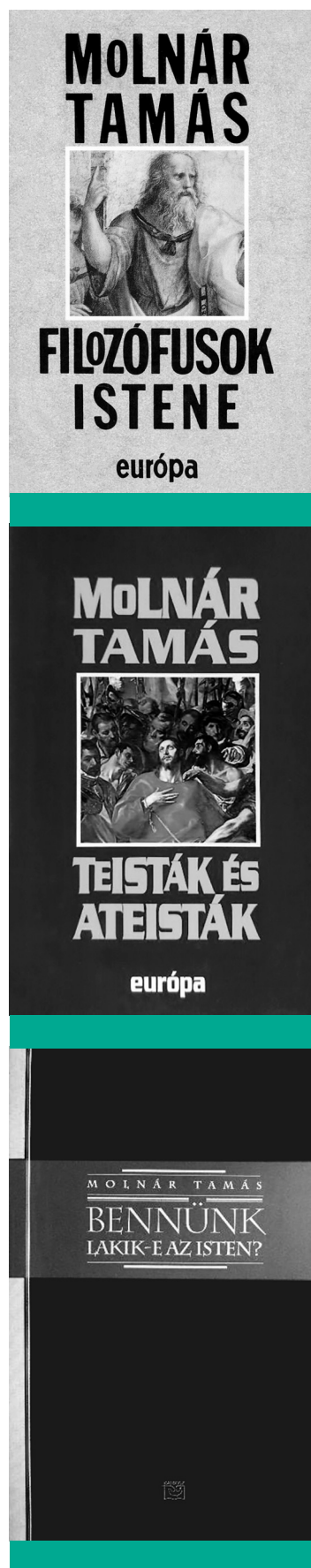
A görög alapítású és eredetileg az alapítóival azonosnak vett Európa már harmadfélezer éve, tehát igen régen, a peloponnészoszi háborúba torkolló athéni demokrácia bukása után előállt helyzet következményeként átalakult kultúrközösséggé. Bár a kultúrközösség kézzelfogható valósággá csak a makedónok hódítókedve nyomán vált, eszméje nem Nagy Sándornak vagy apjának, Fülöpnek, hanem – a klasszikus görög kultúra szellemi hagyatékát átörökítő esztétikai világnézet megtámogatására az igazságot látókörébe vonó és ezzel az európai filozófiát megalkotó filozófusnak – Platónnak a gondolkodásában fogant meg.

Platón, az európai filozófia atyja, úgy találta, hogy egyrészt a barbárok ellenizálódása, másrészt e barbár hódítóknak az emberközpontú görög fölfogás

képviselőre való hajlandósága ideális közeget teremt az akkoriban kaotikussá váló világban az általa kezdeményezett és a következő fél évezred során a görög-római antikvitásban kibontakozó szenvedélyes filozófiai igazságkeresés számára. Platón iránti tiszteletből filozófiainak nevezzük azt a negyedik ontológiai-antropológiai szerepet, amely a kultúrtörténet tanulsága szerint a keresztény kultúra kétezer éves teljesítményeként egybefogja a kultúrtörténeti igazságtapasztalatuk különbözősége miatt egymástól elkülönülő keresztény nemzetek személyes életközösségét, és a fölénk magasodó kultúrközösségben kezeli azokat a kultúrtörténeti evidenciákat, amelyek az emberi jelenség igazságon nyugvásának, illetve a világhoz képest vett transzcendenciájának érvényesítése érdekében szükségesek.

Mint akinek száz év kevés volt ahhoz, hogy felocsúdjék az igazság megragadhatóságának illúzióján nyugvó, zárt metafizikai rendszeralkotás tilalma által kiváltott megrázkódtatásból, a problémák múltbéli áthidalásának lehetetlenné válása óta szellemi restségünk megátal bennünket abban, hogy úgy gondolkodjunk, amint kétezer éves keresztény hitünkben, legalább háromezer esztendő európai kultúránkból és a kultúrközösségnek az időszámítás kezdetén bekövetkezett megújulásába bevont szentírási hagyományból következik. Úgy tűnik, mindenre hajlandók vagyunk annak kedvéért, hogy a szellemi-kulturális felelősség viselése előtt menekülve fejtünk a homokba dughassuk. Attól sem rettenünk vissza, hogy Platónat platonizmussal vádoljuk, vagyis az európai filozófia atyját azzal az újplatonista metafizikával kompromittáljuk, amelyhez sok köze nem volt. Vélhetnénk ugyan akár vele együtt metafizikusnak az ő úgymond nem az ember-ről, hanem a világról szóló teoretikus filozófiáját azon az alapon, hogy az embert a megismerés alanyával azonosító metafizikai emberfelfogástól való idegenkedése miatt kétségtelenül kerüli az e metafizikai felfogás szerint tévesen a humán problematika körébe sorolt ismeretelméleti, logikai problémák módszeres elemzését. Erre azonban azért nem hajlunk, mert bármit mond időnként Platón bizonyos okból saját eljárásáról, nem feledhetjük, hogy vállalkozásába annak idején nem a világra rácsodálkozó, szenttelen egyénként vágott bele, amint az a magára adó, a szakmáját komolyan vevő metafizikustól elvárható lett volna. Ugyanis Platón a korabeli politikából való kiábrándulása, a nagyra becsült Szókratész ideológiai-politikai indíttatású meggyilkolása által kiváltott szenvedélyes felháborodása, e személyes és szellemi elköteleződés és a legkevésbé sem a magát az egyénben fészkelő ostoba szeszély vagy az egyén által magára erőltetett dühös elfogultság vitte rá – az addig a szónak általa tulajdonított értelmében nem létező, első ízben benne, magában megfogalmazódó igényt kielégíteni hivatott – filozófusszerep kimunkálására, valamint betöltésének vállalására. Az eredetileg politikai pályára készülő fiatalember akkor bukkant rá az esztétikai világképbe zárkozó európai kultúrában a világ és az ember létét megalapozó igazságra, amikor világossá vált számára, hogy egyrészt csak személyiségének méltatlan lefokozása árán nyugodhatnék bele a poliszt egykor átfogó személyes összetartozás-élmény elpárolgásába, másrészt pedig, miután érvényét veszítette személy és egyén összhangjának kultúrtörténeti evidenciája, ez az igény többé nem elégíthető ki a világon belül maradó gondolkodás számára.

Nem szerencsés, ha korunk metafizikai tájékozódása az illuzórikus stratégiára épülő zárt metafizikai rendszerre, saját korábbi elfogultságára makacsul visszautalva hangoztatja csonkaságát. Akkor jár el helyesen, ha az idejélmúlt konvenció emléktől bátran elválva az európai filozófia alapításának korától bennünket elválasztó harmadfélezer év ellenére tevékenységét a maig leghitelesebbnek tekintendő mércével, a Platónéval méri. A mester nem tekintette teljesítményét csonkának, hanem – bár számára sem teljes mértékben

Politikai teológia –

Molnár Tamás művei:

Filozófusok istene ([1973] 1996),

Teisták és ateisták ([1980] 2002)

és *Bennünk lakik-e az Isten?* (2002)

Platón mércéjével kell mérni

beláthatóan – összekötötte a világ dolgai-jelenségei iránti érdeklődését, úgynevezett metafizikai tájékozódását a világban el nem meríthető, ahhoz képest transzcendens emberi jelenség iránti mély értelmű, a klasszikus görög kultúrától örökölt érdeklődéssel. Amennyiben az általa elhanyagolt ismeretelméletre és a logikára utalva kései olvasóihoz hasonlóan időnként ő is azt állította, hogy a humán problematika nem érdekli, formálisan valótlán kijelentést kockáztatott meg, mert állítása közvetve az ellenkezőjét árulta el, nevezetesen azt, hogy az emberi jelenséget az egyénre leszűkítő, tartalmatlan emberkép valójában idegen volt tőle, és ha egy mód nyílt rá, igyekezett elkerülni kötelező mintává nyilvánítását. Ezért nincs semmi meglepő abban, hogy kultúrtörténetileg az ő emberfelfogása készítette elő a választott nép által kapott kinyilatkoztatás, a szentírási hagyomány európai értelmezését, a Názáreti Jézus evangéliumának félévezreddel későbbi meghirdetését. Egy szó, mint száz, Platón tette Európa számára befogadhatóvá, félreértés ne essék, nem a metafizika alanyának, az egyénnek a dualista (és platonistának csúfolt) transzcendenciáját, ezt a tartalmatlan metafizikai leleményt, hanem annak tartalmas monista, antropológiai változatát, melynek alanya az igazságmegtapasztaló személy, amely lappangva az ő művét is szervezi, és amely valóban egybecseng a szentírási hagyománnyal.

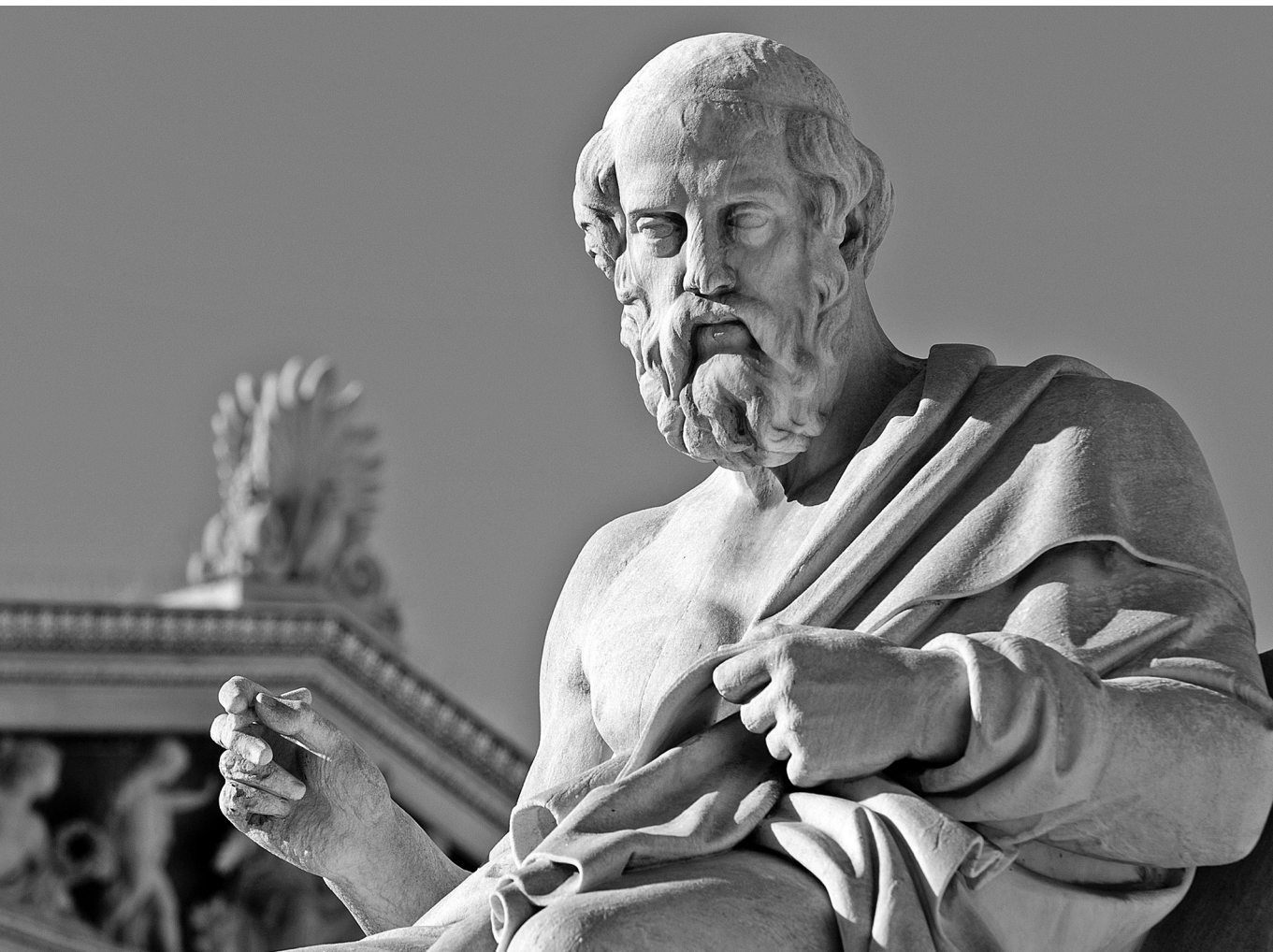
Mert bárki bármit mond, még a híres barlang hasonlat is az életműnek ezt az értelmezését erősíti, mert aki ezt a metaforát nem a metafizika dogmatikus elfogultságával olvassa, hanem enged a képi megjelenítésből áradó sugallatnak, arra a belátásra jut, hogy származás sorsra ítéli magát a lét áradó bőségéből magát kiszakító, az embert a metafizikai megismerés alanyává lefokozó és eljárásának értelmet adni végső soron nem tudó egyén. Következésképp önkényesen jár el mind az, aki föltételezi, hogy vezet bárhova is a hamis pretenzióihoz ragaszkodása miatt magát gályarabságra ítélő egyén helyzetének szenvedőleg elfogadása, mind pedig az, aki bár látja, hogy nincs más választása, gyáván kitér a keserű következtetés levonása elől, vagyis képtelen szembenézni az általa teremtetett helyzet származásával és méltatlanságával.

A KULTÚRTÖRTÉNET TELEOLÓGIÁJA

Minél elszántabban és elkeseredettebben konstatálják a modern tömegtársadalom polgárai az egyén szellemi kezdeményező készségének kimerülését, és minél őszintébben vallják be az egyéni létre kérdéses meddségét, annál könnyebben születik meg bennük a fölismerés, hogy az egyén lehangoló leszereplése teljesen alkalmatlan az érvényesnek vett kultúrtörténeti állapot jellemzésére, hiszen a tényleges értelemteljesülési folyamatot fonákjával téveszti össze.

Korunk nagy jelentőségű teljesítménye nem más, mint annak az újkorral megindult folyamatnak a múlt század második harmadában bekövetkezett lezárulása, mely az európai nemzetek kulturális tapasztalatát mára közkinccsé tette. Az utóbbi birtokában pedig merő időpocséklás a világban magányosan tévelygő egyénnek, korunk tömegemberének istenkeresése és pokoljárása körüli fontoskodás vagy a tömeget nyugtalanító érvényre irányuló drámai hangvételű meddő panaszkodás. Kultúránk feladata nem a tévúton járó egyén istenélményben részesítése, hanem ahhoz segítése, hogy a jövőben kielégítő mértékben bekapcsolódjék a családjában, nemzetében folyó igazságmegtapasztalásba, és képessé váljék arra, hogy az európai kultúrközösségben felhalmozott kincseket személyiségének harmonikus kibontakoztatása érdekében, illetve az európai kultúrközösség javára szabadon és eredményesen kamatoztassa.

Egyszóval az egyénről a kultúrtörténeti értelemteljesülési folyamat mai szakaszához illően akkor gondoskodhatunk, ha a kultúrtörténeti feladatát mára teljesítő keresztény nemzetet az európai kultúrközösség átfogó, ám az utóbbi száz esztendőben látóköréből kikerült szempontjáról hitelesen tájékoztatjuk, és ezáltal annak személyes életközösségét a modern tömegtársadalom örvényéből kiszabadítjuk. Ezt annál furcsább halogatnunk, mert a kultúrtörténeti értelemteljesülési folyamat jelen szakaszán ennek lehetősége a megtevesztő

A tudat határozza meg a létet

– Platón szobra az athéni Akadémia előtt
(iStock)

látszat ellenére adott. Ha ugyanis igaz az, hogy az európai nemzetek kultúrtörténeti tapasztalatának számbavételével kimerült a teista-metafizikai beállítottság igazságközvetítő képessége, akkor a kultúrtörténeti teleológia jegyében joggal következtethetünk arra, hogy törvényünk többé nem „háborús”, akkor immár bátran támaszkodhatunk arra, amit a kinyilatkoztatásból tudunk, fel vagyunk hatalmazva arra, hogy emberlétünk igazságon nyugvását a jövőben evidenciaként kezeljük. Nincs többé akadálya annak, hogy a *teista-metafizikai beállítottság helyére lépő ontológiai-antropológiai beállítottság* kiemelje – a kultúrtörténeti tapasztalatát a kultúrközösség rendelkezésére bocsátó – nemzet személyes életközösségét a modern tömegtársadalom állapotából.

Válságtudattal terhelt korunk metafizikusainak hiányérzetét, az úgynevezett nyílt metafizikai rendszer töredékességére utaló panaszait mindenekelőtt az váltja ki, hogy a múltbeli állapottal szemben nincs mód a megismerés tárgyát és alanyát, azaz a teremtett világot, a természetet, valamint a vele szembeforduló, a tudásszomjtól hajtott és létfelejtőn az emberi jelenséggel azonosított egyént vagy más közelítésben: egyrészt a társadalom- és a természet-, másrészt a humántudományt egyetlen rendszerként felfogni. Benyomásunk szerint a múltbeli hamis biztonságérzet iránti nosztalgiából fakadó hiányérzet gátolja azt a felszabadító erejű belátást, hogy a korunk igényét kielégítő, az európai kultúrközösség összhangját biztosító gondolkodásmodell ősképe Platón művére visszautalva lehetséges és érdemes – annak minden kultúrtörténeti jellegű és másodlagos jelentőségű fogyatékosága ellenére – föllelni.

Számunkra tehát érthetetlen, miért volna szükséges a történelem lezárulása, az emberiség kulturális egységének kialakulása híján, illetve a világot a létben és az emberi jelenséget a világ sötétségében fönttartó igazságnak a világba

bevonása, Istennek mindenben mindenné válása előtt igényt tartani a létegező egyetlen átfogó rendszerként való leírására. És hasonlóképpen föl nem foghatjuk, mire volna jó, ha a megismerő észnek képtelen módon sikerülne látókörébe vonnia a filozófusok istene, e személyes tapasztalatot nélkülöző, tartalmatlan képzet segítségével a személyiséget megalapozó és a létezőket a létben fenntartó, személyes és világon túli igazságot, azaz Istent. Elismerjük, van valami zavarba ejtő abban, hogy egy idő óta, a több évezredes európai hagyományt elfojtva, az emberi jelenség különleges ontológiai szerepének elismeretése érdekében kilátástalannak tűnő erőfeszítést kényszerülünk tenni. Száz év elteltével azonban ideje rossz közérzetünk leküzdése céljából tudatosítani, hogy nyugtalanító szenzációink forrása nem léthelyzetünk kultúrtörténeti meg-ingása. A legutóbbi időkhöz az antik esztétikai világkép, a zeuszi kozmoszvallás visszénye, elhúzódó kultúrtörténeti érvénye, egy bizonyos felemás átmeneti állapot fennállása segített nekünk, a szentírási hagyomány világbeli, Izraelen, Isten népén kívüli képviselőre elszegődött keresztényeknek kultúránk ontológiai szilárdságának fenntartásában, illetve biztosította számunkra a zárt metafizikai rendszernek a teljesség kényelmes érzetét fenntartó alkalmazását. Ez tette lehetővé egyrészt a világ fizikai, másrészt a természet, a teremtés ontológiai középpontja közötti el nem hanyagolható távolság – sokáig kielégítőnek bizonyuló és végleges formáját még el nem nyerő keresztény kultúránk korabeli igényét kielégítő – áthidalását.

Mikor az emberi jelenséget a személyes kulturális, vagyis a humán- és a személytelen metafizikai, vagyis a természet- meg a társadalomtudományi tájékozódás ütközőpontjába állítjuk, akkor a múlt századnak a kiüresedett kon-

nemzeti hagyomány, szuverén önrendelkezés

venció által kiváltott pszichózisával való leszámolás érdekében többé nem az egyénnel azonosított ember állítólagos világba vetettségét, egzisztenciális fenyegettségét, szálnalmas magára hagyottságát ábrázoljuk. Ellenkezőleg, szemléletünk létre nyitottságával összhangban és a keresztény kultúrából fakadó, mélyen gyökerező meggyőződéstől hajtva azt vállaljuk, hogy a továbbiakban az embernek a teremtésben elfoglalt

kivételes helyét a szentírási hagyomány hiteles értelmezése jegyében maradéktalanul szóhoz juttatjuk. Egyébként a természet- és a társadalomtudomány vonatkozásában már száz éve, a múlt század elején megtörtént a szemléletnek a létre történő kinyílása, de ez önmagában az európai kultúra képviselőjét inkább az egzisztenciális szorongásélmény áldozatául dobta, mintsem a mélyről fakadó személyes készletelés mozgósítására ösztönözte volna.

Az utóbbi kibontakozását az akadályozta, hogy a zárt metafizikai rendszer mankójától megfosztott, a képzelt vesztesége miatt értelmetlenül szorongó európai polgár az akkorra előállt átmeneti helyzetben a jelentős kultúrtörténeti változásból adódó következtetést a humántudomány vonatkozásában még nem vonta le. A továbbiakban minden attól függ, milyen mértékben sikerül neki a kulturális talaját vesztett egyén, a tömegember kétes értékű istenkérésével szakítva értelemigényének elevenségéről gondoskodnia, azaz fölkészülni a személyes igazságtapasztalatával és nemzeti hagyományával való szuverén rendelkezésre. E soron következő kultúrtörténeti lépés elmaradása esetén kárba veszne a kultúrtörténeti tapasztalatukat az újkor elmúlt századaiban közkinccsé tevő európai nemzetek minden erőfeszítése, és hiába tenne meg napjainkban minden tőle telhetőt az ez irányú tartozását a kultúrtörténet rendje szerint utolsóként lerovó magyar társadalom a keresztény nemzetek személyes életközösségének és politikai szuverenitásának védelme érdekében. Akkor gondolkodunk helyesen, ha az előttünk fölmerülő tennivaló mérlegelése közben az a keresztény kultúránkból meg a szentírási hagyományból fakadó meggyőződés vezet bennünket, hogy mint a múltban mindig, most is sikerül még időben megnyernünk mind a jelenleg a tömeget érvényét normaként kezelő és a kulturális szuverenitásuk föladására hajló nemzetek, mind a kulturális kezdeményezésről az újkor kezdete óta a dolgok rendje szerint lemondó és a hitéleti problémákba feledkező egyházak politikai és szellemi támogatását.

EURÓPAI SZINTÉZIS

Mikor Platón felfogásának modern kori rekonstrukciója alapján a gondolkodás alanyát, vagyis az emberi jelenség hiteles képviselésének igényével föllépő filozófust a humán- és a természettudomány ütközőpontjára állítjuk, és tőle azok személyes összekapcsolását, világképünk értelmes kikerekedését várjuk, akkor az európai és keresztény kultúra igényét kielégítve és egy hosszú múltra visszatekintő konvencióval szakítva többé nem a világban magányosan tájékozódó, a létre meddőn kérdező egyénnel, azaz a metafizikai megismerés létefejtő alanyával dolgozunk.

Nem, hiszen tőle azoknak az ontológiai-antropológiai szerepeknek a hiteles, kiegyensúlyozott egybefogását várjuk, melyek számbavétele az európai kultúrközösségben Platón kezdeményezésére – a világban létezése ellenére a személyes és a világon túli igazságon nyugvó – emberi jelenség leírása érdekében harmadfélezer éven át folyt. Platón kultúrtörténeti jelentőségét a keresztény tanítás kialakulásának előkészítésével szokás, nem indokolatlanul, bár bizonyos egyoldalúsággal mérni. Pedig célszerű volna e konvencionális felfogás egyoldalúságának leküzdése érdekében az európai kultúrközösség eszméjét megalkotó és vele együtt a keresztény vallás igényét megteremtő filozófusban a keresztény kultúra hiteles önértésének, végleges formája kialakulásának biztosítékát is fölismeri. A zárt metafizikai rendszeralkotás százéves tilalma annak idején arra a fölismerésre támaszkodott, hogy Isten vagy a világ létökének tekintett Igazság nem lelhető fel a világban, és ezért a különállását vele igazolni akaró, az őt e célból kereső egyén kilátástalan helyzetbe hozta magát, így hát értelmetlenül jár el. Az emberi jelenséget a humán- és a természettudomány ütközőpontjára állító ontológiai-antropológiai beállítottság viszont azért birkózhat meg feladatával, mert a léte igazságon nyugvása révén az igazságtapasztalás képességével rendelkező és a lét rendje szerint az igazság világba bevonására, a kultúrtörténeti értelemteljesülés előmozdítására hivatott emberi létezés a világnak az az egyedülálló jelensége, melyből kiindulva az összes többi jelenség értelmezhető, valamint minden aktuális világmagyarázat értelmessé tehető. Tehát korunknak a saját töredékességére panaszzkodó

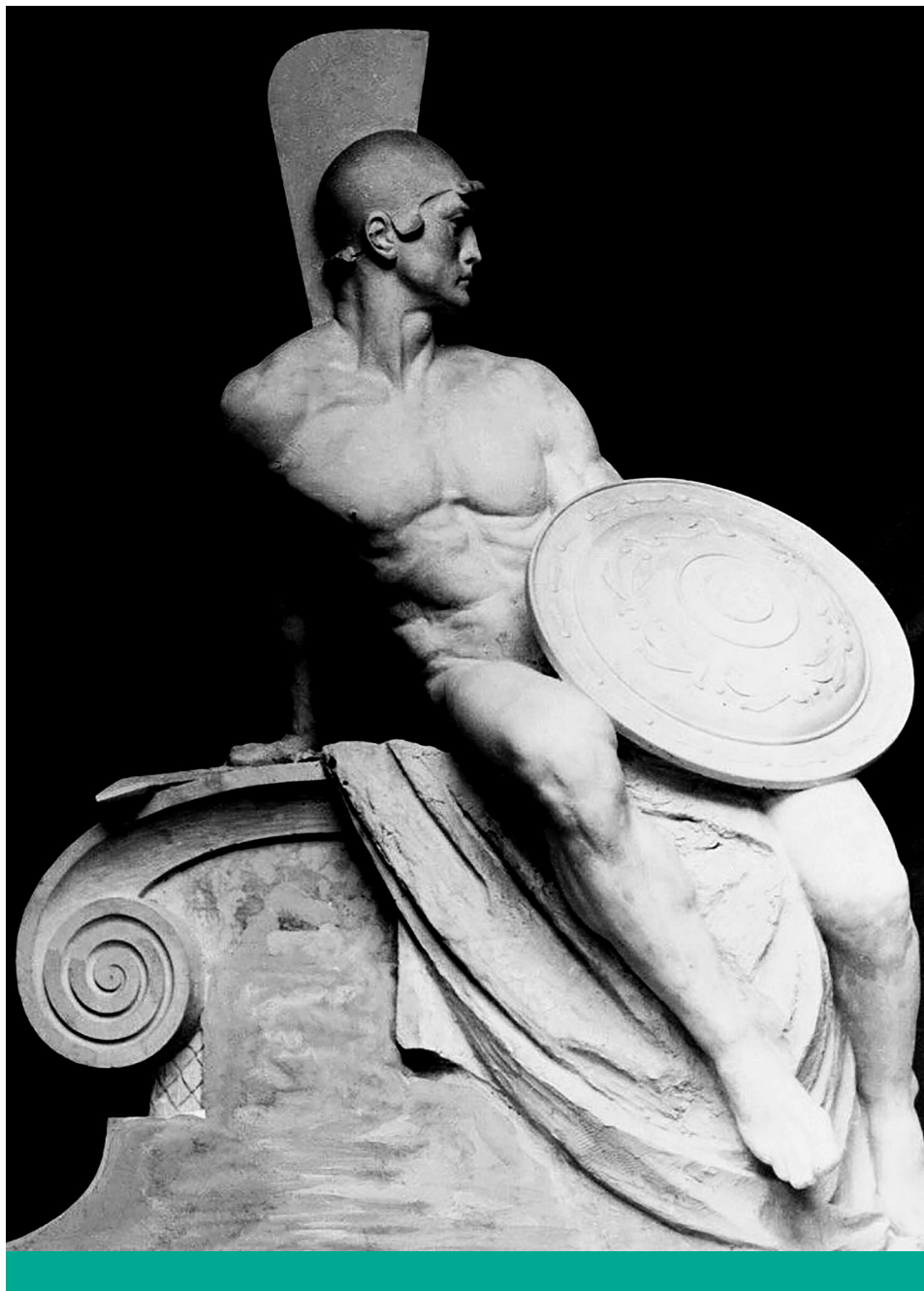
Kultúrkör –

Az amerikai társadalom korrupciójának ábrázolása a *Puck* magazinban, 1910 (Library of Congress)

"EVERYBODY DOES IT" — THE NATIONAL EXCUSE.

Élő hagyomány –
Neoklasszikus szobor
(X)

vagy azt ugyan megadóan tudomásul vevő, ám korábbi szerepére mégis sóvárogva visszatekintő, vagyis az érvényes kultúrtörténeti helyzetet nem értő metafizikája végső soron korszerűtlenül jár el, mikor ma is arra szavaz, hogy mint egykor, a döntő kérdésekben az utolsó szót továbbra is személytelen filozófiai rendszerek mondják ki.

Mint mondani szokás, bizonyos esetekben a kevesebb több, vagyis az jut előbbre, aki az arányokat el nem véve az ember léthelyzetéből és a mindenkori kultúrtörténeti problémaállapotból adódó lehetőséggel bölcsen beéri, és nyugtalanító kérdésfeltevéseit azokhoz méri. Értelmezésünk szerint Platón barlang hasonlatában az egyén volt az, aki a bejáratnak háttal ülve, padjához láncoltan a barlang falára vetülő árnyak játékát szemlélte, és igyekezett belőlük levonni a körülötte folyó történésekre vonatkozó következtetéseket. Mivel a szentírási hagyománytól idegen a Platón hasonlatából kiolvashatónak tűnő agnosztikus felfogás, hajlamosak lennénk azt mondani, hogy a szentírási hagyomány hatását már befogadó és a megismerés lehetőségében nem vagy kevésbé kételkedő zárt metafizikai rendszerek a keresztény kultúra kérdéseit hitelesen fejtik ki. Ám ha alaposabban belegondolunk, ráébredünk, hogy Platón

igazsága a zárt metafizikai rendszerekben érvényesülő törekvésnél átfogóbb jelentőségű, hiszen azt a máig érvényes meggyőződést fejezi ki, hogy értelmetlen a klasszikus görög kultúra válságában megfogható igazságigényt az európai kultúrközösség Platón-korabeli kialakulását szem elöl vétő és az esztétikai világgéppnek az antik tömegtársadalmon belüli tovább éléséről nem gondoskodó egyénre, a metafizikai megismerés létfelejtő alanyára bízni.

De természetesen ennek fordítottja sem szolgálná a keresztény kultúrközösség mára időszerűvé vált kiteljesedését. Nevezetesen az, ha a metafizikai megismerés alanya az olümposzi istenek ellen lázadó, de az igazságról mit sem tudó titán módjára letörné láncait, és a barlang száján át behatoló fény felé fordulna ahelyett, hogy az evangélium szellemében és az igazság világbéli megtörténésének rendje szerint vonná le az egyrészt az igazság platóni reflektálásából adódó, másrészt a tömegtársadalom sötétségében kihunyó értelemigény föl-támasztása révén az antik tömegtársadalom polgárait az igazságban érdekeltté tevő kultúrtörténeti következtetést. Mikor pedig kortársainknak a tömeget modern kori állapotából való kilépés céljából és a természet megrontásának elkerülése érdekében az ontológiai-antropológiai álláspontra helyezkedést javasoljuk, akkor a humántudományoknak az európai kultúrközösség szférájába való átutalása révén megteremtjük annak lehetőségét, hogy e problémákat a keresztény nemzet politikai és a keresztény vallás hitéleti, mindkét esetben e világi szempontjától szabadon, az emberi jelenséget megillető monista transzcendenciafelfogás jegyében kezeljük. Ez azt jelenti, hogy a jövőben, az európai nemzetek kultúrtörténeti tapasztalatának egybehangolása céljából, az igazságon nyugvó emberi jelenség problémái mind az ember világbéli létezéséből adódó, esetleges tényezőktől, mind pedig a történelem végére irányuló prófétai megnyilatkozásoktól szabadon, a négy ontológiai-antropológiai szerep hiteles és arányos bevonása szerint vizsgálhatók.

Az európai polgár tömegemberré történő lefokozódását bánatosan megélők és a polgárszerep ontológiai-antropológiai rehabilitációját keresők számára jó híre van annak, aki a platóni filozófia időszerűségének megújítása révén az emberi jelenségben való hiteles kiigazodás céljából a keresztény kultúrközösség önértelmezésének lezárását kezdeményezi. Miközben működését az európai kultúrközösségnek a nemzetek személyes életközösségénél átfogóbb és így a gondolkodás előtt lényegesen nagyobb teret nyitó közegébe átteszi, tiszta szívvel üdvözlí a kulturális kezdeményezés, a gondolkodás képességéről az ontológiai-antropológiai szerepek kibontása érdekében lemondó nemzetnek a személyes életközösségen belül és az igazságról nem tudó világban minden bizonnyal lendületesen kibontakozó társadalmi-politikai berendezkedését. Hiszen a filozófus ontológiai-antropológiai szerepét betöltő gondolkodó a keresztény életközösséget Platón államától eltérően nem egymaga, a többi ember feje fölött szervezi, hanem minden embert, az ontológiai-antropológiai szerepek egész rendszerét a kellő kulturális munícióval ellátni, a hiteles tájékozódás képességével felvértezni igyekszik. Ezt kell tennie annak, aki az igazságon nyugvó emberi jelenség egyensúlyának fenntartásán fáradozik, és azt a múlthoz hasonlóan a világcivilizáció hajójában evező emberiség számára is akarja biztosítani. Ez akkor is így van, ha bizonyos mértékig nem tesz mást, mint amit az értelemteljesülési folyamat korábbi szakaszán, a keresztény polgár kultúrtörténeti eszmélkedése idején az antik hagyományhoz közvetlenül kapcsolódó és emiatt a humánproblémák teljességét még át nem fogó francia kultúrában az egyénnek egyelőre megnyugtató létbeágyazottságot, úgynevezett szubsztancialitást tulajdonító Descartes tett.

A kultúrtörténeti folytonosság annál meglepőbb, mert ma nem kevesebbről van szó, mint arról, hogy a korábbinál súlyosabbnak tűnő nehézségek elviselése közben Európának a világra való kulturális kinyílása idején kultúrközösségünk az emberi jelenségben való hiteles tájékozódás képességével készül a világot megajándékozni, és igyekszik segítségével humanizálni az egykori, európai keretei közül kilépett, időnként természeti erőként elszabaduló világcivilizációt. ■

**a keresztény
kultúrközösség
időszerű
kiteljesedése**